Bij de Eurotop zitten honderden journalisten achter hun schermpjes, zonder tijd om iemand te spreken

De *Deep Throat*-bron zit niet op Twitter

Juist in Brussel heeft een journalist tijd nodig om door gesprekken met betrokkenen de ware toedracht van het overleg te kennen. Die tijd is er steeds minder, vindt Caroline de Gruyter.

Europa maakt moeilijke momenten door. Nieuwe machtsblokken komen op, oude verdwijnen. Ook ons continent zal nooit meer hetzelfde zijn. Dit is de boodschap van de crisis. Die heeft ons niet toevallig nú, op dit moment, bij ons nekvel. Dit is een politieke crisis van de bovenste plank, geen economische of financiële. De crisis uit zich alleen op economisch en financieel terrein.

Dit zijn, kortom, waanzinnig interessante tijden voor de journalistiek. Banken donderen om. Er dreigt een handelsoorlog met China. 95 procent van de economische groei in de wereld wordt buiten Europa gegenereerd. Door de oppositie in Syrië te bewapenen, dragen wij ons geloof in universele mensenrechten uit. In werkelijkheid hebben we partij gekozen in een oorlog tussen soennieten en shi'ieten die het hele Midden-Oosten dreigt te verzengen. Wat betekent dit voor ons en voor onze relaties met Rusland, dat daar razend over is? Europa, dat uiteenvalt in een protestants noorden en katholiek zuiden en in kibbelende landjes die eigen mensen en eigen banken willen beschermen. Europa, dat haar heil zoekt bij de Amerikanen, in een handelsakkoord waar zíj waarschijnlijk meer van profiteren dan wij. Wat betekent dit voor onze verzorgingsstaten? Wat voor keuzes hebben wij eigenlijk nog?

Een lezer schreef: „Ik begrijp weinig meer van de wereld. Er is te veel nieuws, te weinig context. Ik wil dat u mij aan de hand neemt, en vertelt wat belangrijk is en wat niet." Naast haatmail, waar zeker in Brussel niet aan te ontkomen is, krijg ik vaker van dit soort post. In Nederland heeft de elite afgedaan. G. B. J. Hiltermann, die vroeger elke zondag om 1 uur vanuit de grote radio vertelde hoe de wereld in elkaar zat, past niet meer in deze tijd. Althans, dat wordt ons verteld. Toch hebben veel mensen daar nu juist behoefte aan. Ze snakken naar duiding. Naar iemand die tweets, blogs en nieuwssites even laat voor wat ze zijn, en kan helpen orde te scheppen in de barrage feiten en weetjes.

Duiding geven in turbulente tijden is ons toch op het lijf geschreven? Maar als je in Brussel om je heen kijkt, zie je iets anders. Terwijl alle issues vanwege de globalisering complexer worden, en er steeds meer Europa is omdat landen zich alleen niet staande kunnen houden, loopt het aantal correspondenten gestaag terug. Degenen die er nog zijn, moeten met minder mensen steeds méér, ingewikkelder thema's dekken. Eurocrisis. Terreurbestrijding. Global warming. Copyright. Bankentoezicht. Migratie.

Toen ik voor het eerst in Brussel kwam, eind jaren negentig, speelden veel van deze thema's niet of nauwelijks. Toen waren er ongeveer 1500 geaccrediteerde journalisten. De *Financial Times* had er zeven of acht. *Le Monde*: vijf. Bij *NRC Handelsblad* waren we met zijn drieën. Je verdeelde het werk onderling. Zo kon je je een beetje specialiseren. De dingen waar je over schreef, daar wist je wat van. In die tijd hadden kranten nog geen websites. We hadden één deadline per dag.

Ongeveer 700 correspondenten heeft Brussel nog. De FT heeft vier man over. Le Monde ging van vijf naar twee. Bij ons viel het mee: we gingen van drie naar twee. Veel collega's zitten nu in hun eentje in Brussel. Zij coveren heel Europa, de NAVO en België. We gaan door een crisis die diepexistentieel is, een crisis die alles op losse schroeven zet waar wij mee zijn opgegroeid. „Politici moeten soms liegen", volgens de Luxemburgse premier Jean-Claude Juncker, omdat alles hypergevoelig ligt. Die leugens doorprikken, kost extra tijd. Uitvinden wat Juncker en andere politici dan wél denken, kost extra tijd. Hoe kun je in je eentje duiding geven aan zoveel onderwerpen tegelijk?

Ik bewonder mensen die dat kunnen. Ik kan het namelijk niet.

Bob Woodward, de man van *The Washington Post*, de man van Watergate, zei laatst: „Anders dan journalisten die bloggen, tweeten en hun artikelen achtmaal per dag updaten, neem ik de tijd. Ik ga op stap (...), ontmoet allerlei mensen die ik langdurig ondervraag – soms vier, vijf uur, en dan vraag ik altijd of ik terug kan komen. (...) De eerste vertelt over een bijeenkomst. De tweede voegt er iets aan toe. Dan zoek ik een derde die aantekeningen heeft gemaakt. Of documenten heeft. (...) Zo brei ik langzaam, geduldig, de geschiedenis in elkaar."

Woodward zei dit in een lang interview in Le Monde. De kop: 'Confessions d'un reporter d'élite'. Wat hij vertelt over de mediacoverage van het Witte Huis, is wat ik zie als ik tegenwoordig een Europese top binnenkom. Een enorme perszaal met lange tafels. Honderden journalisten die achter hun schermpjes zitten te tikken en te lezen. Ze hebben nauwelijks tijd meer om, zoals vroeger, rond te lopen, met diplomaten of ambtenaren te praten en uit te vinden wat er werkelijk speelt. Soms komen woordvoerders, oud-journalisten vaak, hen een gespinde kruimel geven. „Het systeem", zei Woodward, „is geobsedeerd door snelheid en de dwang om meteen te reageren op het pseudo-ongeduld van het publiek." Het probleem is: *Deep Throat* zit niet op Twitter.

Het enige onderwerp dat ik 'dek' is de eurocrisis. Een moeilijk onderwerp. Soms schrijf je over banken, soms over kredietbureaus, *sovereign spreads*, belastingregimes, enzovoort. Die technische dingen doen er vaak weinig toe, maar je moet wel weten hoe het in elkaar zit. Uiteindelijk is alles politiek in Europa. De crisis is een oorlog die niet met kanonnen, maar met geld wordt uitgevochten. Elk land wil zijn eigen banken overeind houden. Elk land probeert de ander de kosten in de schoenen te schuiven. Tegelijkertijd wil niemand het systeem laten instorten, want dan verliest iedereen alles.

Je spreekt elkaar zonder dat het in zijn agenda staat

Illustratie Hajo

In dit klimaat gaat niemand een journalist aan zijn neus hangen wat hij echt denkt. Althans, niet als de bandrecorders lopen.

Vandaar dat de ouderwetse methode het meest oplevert. Je maakt afspraken met mensen zonder dat secretaresses het weten. De truc is dat je elkaar spreekt zonder dat het in zijn agenda geboekt staat. Of je loopt rondjes in het park, omdat mensen niet op kantoor met jou gezien willen worden. Je luncht, je dineert, in de keuken bij mensen thuis of in een zijkamer van een restaurant. Dit zijn niet de spectaculaire parkeergarages van Woodward. Dit doe je omdat het de enige manier is om bij benadering uit te vinden wat er speelt. 95 procent van mijn werk is tegenwoordig *off the record*. Als iedereen tweet dat deze Europese top een mislukking is, moeten jouw alarmbellen gaan rinkelen. Dan blijf je 's nachts zo lang mogelijk in het gebouw om mensen die dichterbij het vuur hebben gezeten dan jij, bij de uitgang te spreken te krijgen. Het enige wat je vaak hoeft te doen, is vertellen wat 'iedereen' zegt. Dan reageren ze vanzelf. Het nadeel is dat je soms thuiskomt tegen de tijd dat je kinderen alweer opstaan. Het voordeel: dat de krant niet noodzakelijkerwijs óók opent met het verhaal dat de top mislukt is.

Vroeger werkten veel meer journalisten zo. Maar deze methode is te traag geworden voor deze tijd. De krant belt constant, voor stukjes voor de Mediapagina, achtergrond over de Europese begroting of de Britse exit, en op zaterdag wil men lezen hoe de taxi's werken in Brussel. Vijf, zes verschillende onderwerpen op een dag. Nu kranten door zakenlui en private-equityfondsen worden opgekocht, die de boel na drie of vier jaar snijden met twintig procent winst doorverkopen, werken er steeds minder mensen op een krant. Veel dood hout kon wel weg. Maar er komt een punt waarop het onverantwoord wordt. Dat punt is niet ver weg.

Als ik Brusselse collega's tot 's avonds laat bezig zie om vijf, zes communicatiekanalen tegelijk te bedienen, en aan de lopende band stukken te produceren over dingen waar ze niet altijd verstand van hebben – doodmoe en ongelukkig – vraag ik weleens: je kunt toch nee zeggen? Dan zeggen ze: „Als ik dat te vaak doe, overleef ik de volgende ronde ontslagen misschien niet."

Zo dendert de machine door. Een informatiemachine die nieuws produceert, nauwelijks substantie. Daar hunkeren mensen wel naar: selectie, reflectie. En veel journalisten zelf ook. Hoe kan een mens nadenken, als hij alsmaar bezig is met bliepen?

Juist over Europa, dat maar al te vaak wordt weggezet als geldverslindend apparaat vol nerds die niet weten wat er in de wereld speelt, is meer reflectie in de verslaggeving hard nodig. Al was het maar om Nederlanders, die op school niets over Europa leren, uit te leggen wat het überhaupt is: een politiek project om te zorgen dat Frankrijk en Duitsland niet weer een oorlog beginnen. Nederlandse regeringen ontkennen dit al jaren. Volgens hen is Europa een markt, een vrijhandelszone, meer niet. Politieke unies, daar hebben wij geen boodschap aan. Komt het daardoor dat we ons altijd besodemieterd voelen, door de Duitsers, door Brussel, door iedereen? Wordt het niet tijd om de waarheid onder ogen te zien, schoon schip te maken? Aan dat soort reflectie hebben we meer dan aan sarcastisch doen over Europese salarissen of aan hysterie over drie procent. Alsof dit alles is wat burgers over Europa moeten weten, middenin een crisis. Ik beschouw deze prijs als waardering voor een bepaalde manier van werken. Ik ben blij dat die manier van werken niet uit de tijd is. Integendeel.

Aantal Brusselse journalisten loopt gestaag terug

Dit is een verkorte versie van de rede die correspondent Caroline de Gruyter gisteren uitsprak bij de ontvangst van de Anne Vondelingprijs voor politieke journalistiek.